

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСОБИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАКОННОСТІ У СФЕРІ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Віталій Юрійович ШАПТАЛА,

*аспірант Харківського національного університету
внутрішніх справ*

Адміністративно-правові засоби забезпечення законності у сфері підприємницької діяльності становлять систему правових, організаційних та процедурних інструментів, спрямованих на гарантування дотримання встановлених державою норм і правил у процесі реалізації суб'єктами господарювання своїх прав та обов'язків.

Вони виступають складовою адміністративно-правового механізму регулювання економічних відносин і мають комплексний характер, адже поєднують у собі елементи попередження правопорушень, контролю за законністю діяльності суб'єктів господарювання, притягнення до юридичної відповідальності у разі порушення вимог законодавства, а також стимулювання належного виконання встановлених правил.

У контексті забезпечення законності у сфері підприємництва адміністративно-правові засоби виконують кілька ключових функцій. По-перше, це превентивна функція, яка передбачає створення таких умов правового регулювання, за яких імовірність порушень зводиться до мінімуму. Реалізація цієї функції забезпечується шляхом чіткого визначення правового статусу суб'єктів підприємницької діяльності, процедур отримання дозволів, ліцензій, реєстраційних дій, а також встановленням прозорих вимог щодо оподаткування, екологічної безпеки, охорони праці та інших сфер.

По-друге, контролююча функція полягає у здійсненні державними органами нагляду та контролю за діяльністю підприємців з метою виявлення порушень, усунення недоліків та недопущення негативних наслідків для публічних інтересів. Цей контроль реалізується через систему перевірок, моніторингу, аналізу звітності та інших адміністративних процедур.

По-третє, карально-відновлювальна функція виражається у застосуванні адміністративно-примусових заходів, включаючи накладення штрафів, тимчасове зупинення або анулювання ліцензій, адміністративні приписи, а також відшкодування завданих збитків. Важливим елементом є також стимулююча функція, яка проявляється у створенні сприятливих умов для сумлінних підприємців, зокрема через скорочення адміністративних бар'єрів, спрощення процедур звітності та державної реєстрації, а також запровадження інститутів адміністративних послуг [1, с. 253].

Слід підкреслити, що адміністративно-правові засоби забезпечення законності у сфері підприємницької діяльності не можуть розглядатися ізольовано від загальних принципів адміністративного права та засад функціонування правової держави. Їхня ефективність значною мірою залежить від рівня прозорості та доступності правового регулювання, стабільності законодав-

ства, а також відсутності надмірного адміністративного тиску на бізнес. Оптимальне поєднання заходів контролю і превенції дозволяє досягти балансу між публічними інтересами та свободою підприємництва.

Так, адміністративно-правові засоби забезпечення законності у сфері підприємницької діяльності виконують комплексну роль у формуванні правопорядку та підтриманні стабільності економічних процесів. Вони одночасно виступають інструментом впливу держави на підприємницьке середовище та засобом захисту прав і законних інтересів суб'єктів господарювання, сприяючи розвитку конкурентоспроможної та соціально відповідальної економіки [2, с. 85].

Адміністративно-правові засоби забезпечення законності у сфері підприємницької діяльності доцільно розглядати крізь призму їхньої класифікації за функціональним призначенням і характером впливу на суб'єктів господарювання. Такий підхід дозволяє чіткіше визначити їх зміст, юридичну природу та особливості застосування. У науковій літературі традиційно виділяють кілька основних груп адміністративно-правових засобів: контрольні, превентивні, примусові та стимулюючі.

Контрольні засоби спрямовані на перевірку відповідності діяльності підприємств встановленим вимогам законодавства, своєчасне виявлення та усунення правопорушень. Контроль у сфері підприємництва здійснюється як у формі планових і позапланових перевірок, так і через моніторинг, аналіз фінансової звітності, податковий контроль, екологічний та санітарний нагляд тощо [3, с. 159]. Прикладами є діяльність Державної податкової служби України, Державної служби України з питань праці, Державної екологічної інспекції України, Антимонопольного комітету України. Контрольні заходи забезпечують не лише виявлення фактів порушень, а й надають можливість запобігти розвитку негативних тенденцій у підприємницькому середовищі.

Превентивні засоби мають на меті запобігання правопорушенням шляхом створення належних умов для правомірної поведінки суб'єктів господарювання. До них належать: державна реєстрація суб'єктів підприємництва, ліцензування окремих видів господарської діяльності, сертифікація та стандартизація продукції, встановлення санітарно-епідеміологічних, екологічних та будівельних норм. Наприклад, вимога отримання ліцензії на торгівлю лікарськими засобами чи алкогольними напоями є превентивним заходом, що покликаний забезпечити відповідність підприємницької діяльності високим стандартам якості та безпеки.

Примусові засоби становлять собою адміністративно-примусові заходи, які застосовуються до суб'єктів господарювання у разі порушення ними законодавчих вимог. Вони включають адміністративні стягнення (штрафи, попередження), приписи щодо усунення порушень, зупинення чи анулювання ліцензії, обмеження діяльності підприємства, тимчасове вилучення продукції, яка не відповідає встановленим стандартам тощо [4, с. 265].

Стимулюючі засоби мають на меті створення сприятливих умов для сумлінних суб'єктів господарювання та формування позитивної мотивації до дотримання законодавства. До них відносять спрощення адміністративних процедур (електронні сервіси державної реєстрації, електронний кабінет платника податків), скорочення кількості перевірок для підприємців із високим

рівнем податкової дисципліни, державні програми підтримки малого та середнього бізнесу, податкові пільги, гранти, консультаційні послуги тощо.

Таким чином, ефективність адміністративно-правових засобів забезпечення законності у сфері підприємницької діяльності полягає не лише у їхньому застосуванні в межах окремих груп, але й у їхньому комплексному поєднанні. Контрольні заходи неможливі без превентивних, примусові - без контрольних, а стимулюючі - без належного балансу між вимогами законодавства і свободою підприємництва. Саме системна взаємодія цих засобів створює правове середовище, у якому дотримання законності стає невід'ємним елементом розвитку підприємництва та функціонування правової держави.

Список використаних джерел:

1. Дембіцька С. А. Державний та адміністративний примус: загальнотеоретичні поняття та ознаки. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2016. № 845. С. 250-256. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnulpurn_2016_845_41.
2. Середа В. В., Кісіль З. Р., Кісіль Р. В. Адміністративне право: навчальний посібник / Львів : ЛьвДУВС, 2014. 520 с.
3. Фоміна Т.В., Пугаченко О.Б., Коломоєць О.Д. Податкові перевірки як спосіб здійснення податкового контролю. *Центральноукраїнський науковий вісник. Економічні науки*. 2023. Вип. 9(42). С. 153-163. DOI: [https://doi.org/10.32515/2663-1636.2023.9\(42\).153-163](https://doi.org/10.32515/2663-1636.2023.9(42).153-163)
4. Ткаля О. В. Класифікація заходів адміністративно-правового примусу / О. В. Ткаля // Новітні кримінально-правові дослідження – 2015 : зб. наук. пр. / відп. ред. О. В. Козаченко. Миколаїв : Іліон, 2015. С. 264-267. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/d51b6161-cce5-4c5d-b8df-24a3e447b899/content>.